

HÉRAÐSDÓMUR
REYKJAVÍKUR

D Ó M U R

18. júní 2019

Mál nr. E-3248/2018:

Stefnendur: A og

B

(Vilhjálmur Hans Vilhjálmsson lögmaður)

Stefnda: D

(Sigrún Ingibjörg Gísladóttir lögmaður)

Dómari: Arnar Þór Jónsson héraðsdómari

D Ó M U R

Héraðsdóms Reykjavíkur 18. júní 2019 í máli nr. E-3248/2018:

A og

B

(Vilhjálmur Hans Vilhjálmsson lögmaður)

gegn

D

(Sigrún Ingibjörg Gísladóttir lögmaður)

Mál þetta var höfðað 20. september 2018 og dómtekið 23. apríl sl.

Stefnendur eru A og B.

Stefnt er D.

Stefnendur gera hvor um sig þá kröfu að eftirfarandi ummæli í tölulíðum 1–5, sem stefnda viðhafði um þá í viðtali við Landpóstinn, 9. nóvember 2015, verði dæmd dauð og ómerk:

1. Það er ekki krafist gæsluvarðhalds yfir mönnum sem hefur í að minnsta kosti tvö mismunandi skipti tekist að nauðga konum.
2. Ekki nóg með að þeir nauðgi þeim heldur gera þeir það kerfisbundið.
3. Í bæði skiptin var bekkjarskemmtun hjá HR, í að minnsta kosti öðru tilfallinu var stúlkunni byrjað ólyfjan, þeir taka þær heim í íbúð til sín og þetta var gert í einhvers konar samstarfi. Planað á milli þessara tveggja manna.
4. Að mér skilst var komið í veg fyrir þriðju nauðgunina.
5. Þetta eru tveir menn sem hafa í að minnsta kosti tvö skipti tekist að nauðga, í eitt skipti var komið í veg fyrir nauðgunina, við vitum ekki hvað hefur gerst áður og þessir menn eru látnir lausir.

Stefnendur krefjast þess að stefnda verði dæmd til þess að greiða hvorum stefnanda um sig miskabætur að fjárhæð 2.000.000 kr. með vöxtum samkvæmt 1. ml. 4. gr. laga nr. 38/2001 frá 9. nóvember 2015 til 27. maí 2016, en með dráttarvöxtum samkvæmt 1. mgr. 6. gr. sömu laga frá þeim degi til greiðsludags.

Jafnframt er af hálfu stefnenda gerð krafa um málskostnað eins og mál þetta væri ekki gjafsóknarmál.

Stefnda krefst sýknu, auk málskostnaðar úr hendi stefnenda.

I.

Mál þetta hafa stefnendur höfðað með vísan til viðtals við stefndu sem birtist 9. nóvember 2015 í vefmiðlinum Landpóstinum, þar sem staðhæft var að stefnendur hefðu ítrekað gerst sekir um alvarleg kynferðisbrot og haft fleiri í hyggju sem tekist hefði að koma í veg fyrir. Af texta viðtalsins má ráða að tilefni viðtalsins hafi verið að kynna mótmæli við lögreglustöðina við Hverfisgötu, sem stefnda skipulagði sökum þess að hún var óánægð með að stefnendur hefðu ekki verið hnepptir í gæsluvarðhald.

Í viðtalinu voru höfð eftir stefndu þau ummæli sem stefnendur krefjast ómerkingar á í máli þessu. Með viðtalinu fylgdi mynd sem stefnda er höfundur að samkvæmt myndatexta. Á myndinni er svofelld setning: „Þegar stórhættulegir kynferðisbrotamenn eru ekki settir í gæsluvarðhald ... er í raun verið að dæma konur til þess að sitja í „gæsluvarðhaldi“ heima hjá sér.“

Undir rekstri málsins hefur stefnda sett ummæli þessi í samhengi við umfjöllun fjölmiðla í nóvembermánuði 2015 um ætluð brot stefnenda.

Að sögn stefnenda hafa þeir höfðað mál þetta til að verja æru sína og friðhelgi einkalífs.

Til stuðnings málatilbúnaði sínum hafa bæði stefnendur og stefnda skírskotað til dóms Hæstaréttar 26. júní 2018 í máli nr. 729/2018, en það mál höfðuðu stefnendur þessa máls gegn fjölmiðli og fréttamönnum til ómerkingar á nánar tilgreindum ummælum sem viðhöfð höfðu verið í því samhengi sem til umfjöllunar er einnig í málinu sem hér er komið til úrlausnar héraðsdóms, nánar tiltekið vegna ásakana um ætlaða refsiverða háttsemi stefnenda.

II.

Ómerkingarkrafa stefnenda er á því byggð að með hinum umstefndu ummælum hafi stefnda fullyrt að stefnendur hefðu gerst sekir um alvarlega refsiverða háttsemi sem varði við XXII. kafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940, einkum 194. gr. laganna.

Stefnendur byggja á því að í öllum hinum umstefndu ummælum felist ásakanir um að stefnendur hafi gerst sekir um hrottaleg hegningarlagabrot sem eigi sér enga stoð í raunveruleikanum. Öll ummælin séu til þess fallin að meiða æru stefnenda.

Í stefnu eru hin umstefndu ummæli nánar talin fela í sér ærumeiðandi aðdróttanir með eftirfarandi röksemdum:

1. „Það er ekki krafist gæsluvarðhalds yfir mönnum sem hefur í að minnsta kosti tvö mismunandi skipti tekist að nauðga konum.“

Stefnendur séu hér ranglega sagðir hafa nauðgað að minnsta kosti tveimur konum. Stefnendur hafi engum nauðgað og ummælin séu því röng.

2. „Ekki nóg með að þeir nauðgi þeim heldur gera þeir það kerfisbundið.“

Í ummælunum felist alvarlegar ásakanir um einbeittan brotavilja. Stefnendur hafi engum nauðgað, hvað þá kerfisbundið. Ummælin séu því uppspuni.

3. „Í bæði skiptin var bekkjarskemmtun hjá HR, í að minnsta kosti öðru tilfallinu var stúlkunni byrjað ólyfjan, þeir taka þær heim í íbúð til sín og þetta var gert í einhvers konar samstarfi. Planað á milli þessara tveggja manna.“

Stefnendur gera athugasemdir við að hér sé því haldið fram að stefnendur hafi byrjað konu ólyfjan áður en þeir brutu gegn henni kynferðislega. Þá sé því líka haldið fram að þeir hafi skipulagt verknaðinn og um samverknað hafi verið að ræða. Það sé alrangt. Stefnendur hafi engum byrjað ólyfjan og engum nauðgað. Af því leiði að ekki hafi verið um neitt skipulag að ræða. Hvað þá heldur samverknað. Ummælin séu uppspuni frá rötum.

4. „Að mér skilst var komið í veg fyrir þriðju nauðgunina.“

Með þessum ummælum sé því haldið fram að stefnendur hafi nauðgað tveimur konum og ætlað að nauðga þeirri þriðju. Þessi ummæli stefndu séu því uppspuni.

5. „Þetta eru tveir menn sem hafa í að minnsta kosti tvö skipti tekist að nauðga, í eitt skipti var komið í veg fyrir nauðgunina, við vitum ekki hvað hefur gerst áður og þessir menn eru látnir lausir.“

Með þessum orðum ásaki stefnda stefnendur berum orðum um að hafa nauðgað tveimur konum og að hafa ætlað að nauðga þeirri þriðju. Þá láti stefnda að því liggja í ummælum að fórnarlömbin kunni að vera fleiri. Þetta sé að mati stefnenda uppspuni og tilbúningur og að öllum líkindum hafi tilgangurinn verið að auglýsa mótmæli stefndu við lögreglustöðina við Hverfisgötu.

Stefnendur vísa til þess að það séu grundvallarmannréttindi að hver sá sem borinn er sökum um refsiverða háttsemi skuli talinn saklaus uns sekt hans er sönnuð að lögum. Þetta sé grundvallarregla í íslenskri réttarskipan, sbr. 2. mgr. 70. gr. stjórnarskrárinnar og 2. mgr. 6. gr. mannréttinasáttmála Evrópu (MSE). Einhverra hluta vegna hafi stefnda kosið að svipta stefnendur þessum grundvallarmannréttindum og úthrópa þá sem nauðgara og ofbeldismenn án þess að stefnendur hefðu verið ákærðir fyrir slíka háttsemi, hvað þá heldur dæmdir.

Öll hin umstefndu ummæli, í tölulíðum 1–5 í dómkröfukafla í stefnu, feli í sér ásökun um refsiverða og siðferðislega ámælisverða háttsemi. Öll ummæli stefndu séu ærumeiðandi aðdróttanir og feli í sér brot gegn 235. gr. og 1. og 2. mgr. 236. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 og því beri að ómerkja ummælin með vísan til 1. mgr. 241. gr. sömu laga. Hin umstefndu ummæli séu ósönn, óviðurkvæmileg, tilhæfulaus og smekklaus og til þess fallin að sverta stefnendur. Hagsmunir stefnenda af því að fá ummælin dæmd dauð og ómerk séu því miklir.

Kröfur stefnenda um miskabætur eru á því byggðar að stefnda hafi vegið með alvarlegum hætti að æru þeirra. Með því hafi stefnda framið ólögmeta meingerð gagnvart stefnendum sem stefnda beri skaðabótaábyrgð á, enda um ærumeiðandi aðdróttanir að ræða sem bæði séu rangar og bornar út og birtar opinberlega gegn betri vitund. Virðing stefnenda hafi beðið hnekki, sem og æra þeirra og persóna. Réttur stefnenda til æruverndar og friðhelgi einkalífs njóti verndar 71. gr. stjórnarskrár, 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu og XXV. kafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Það sé hlutverk handhafa opinbers valds að rannsaka, ákæra og dæma menn fyrir refsiverða háttsemi, ekki almennings. Með umfjöllun sinni um stefnendur hafi stefnda haldið því fram að stefnendur hafi gerst sekir um margvísleg hegningarlaga brot sem enginn fótur sé fyrir.

Með ummælum sínum um stefnendur, sem stefnendur telja að stefnda kunni að hafa viðhaft í þeim tilgangi að auglýsa mótmæli sem hún stóð fyrir við lögreglustöðina á Hverfisgötu, hafi stefnda tekið þátt í að skapa múgæsingum sem leitt hafi til þess að stefnendur óttuðust um líf sitt og hrökkluðust úr landi þar sem þeir dvöldu meira og minna næstu árin. Stefnandinn B hafi misst vinnuna í kjölfar umfjöllunarinnar og stefnandanum A verið gert að hætta námi við Háskólann í Reykjavík. Hvorugur hafi átt afturkvæmt í fyrra starf/nám. Báðir stefnendur hafi glímt við langvarandi kvíða og þunglyndi í kjölfarið. Ummæli stefndu og annarra hafi leitt til þess að nöfnum og myndum af stefnendum var dreift mörg þúsund sinnum á samfélagsmiðlunum þar sem stefnendur voru úthrópaðir sem nauðgarar og þeim hótað líkamsmeiðingum og lífláti.

Á grundvelli þess sem að framan greinir telja stefnendur sig eiga rétt á miskabótum úr hendi stefndu enda sé um að ræða ólögmeta meingerð stefndu í garð stefnenda. Stefnendur telja að miski hvors þeirra um sig vegna umfjöllunar stefndu sé hæfilega metinn 2.000.000 kr. Kröfur stefnenda um miskabætur eru byggðar á 26. gr. skaðabotalaga nr. 50/1993, enda sé um að ræða skýr og ótvíræð brot á réttarreglum,

sem ætlað sé að vernda æru stefnenda, sbr. 235. gr. og 236. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Birting og dreifing ærumeiðandi ummæla sé sjálfstætt brot samkvæmt 235. og 2. mgr. 236. gr. laga nr. 19/1940.

III.

Stefnda byggir á því að ummælin sem krafist er ómerkingar á séu vernduð af tjáningarfrelsisákvæði stjórnarskrárinnar, sbr. 73. gr. stjkskr. og 10. gr. mannréttindasáttmála Evrópu (MSE). Að mati stefndu eru engar þær kringumstæður til staðar í máli þessu sem réttlæti takmarkanir á tjáningarfrelsi stefndu. Ákvæði 3. mgr. 73. gr. stjkskr. eigi ekki við í máli þessu enda túlkuð þröngt. Þá er á það bent að fréttamaður Landspóstsins hafi, án skyldu, fjarlægt fréttina og ummælin af vefsíðunni sem þau birtust á. Ummælin brjóti í engu gegn neinum meintum réttindum stefnenda. Stefnda hafi hvorki meitt æru stefnenda né greint frá nokkru því sem leynd skyldi hvíla yfir enda hafi umrædd mál, þar sem stefnendur voru ásakaðir um og kærðir fyrir meintar nauðganir, verið á almannavitorði um langa hríð og margumrædd í þjóðfélaginu á ýmsum samskiptamiðlum og í fjölmiðlum. Þá hafi stefnendur hvorki verið nafngreindir í ummælunum né þeirri frétt sem þau birtust í.

Þá byggir stefnda á því að staðhæfingar í ummælum hennar hafi verið endursögn úr fréttum fjölmiðla sem birtar höfðu verið áður en viðtalið var tekið við hana. Stefnda byggir á sjónarmiðum og meginreglum um aukna vernd tjáningar sem er endursögn úr fjölmiðlum.

Stefnda byggir á því að hún hafi verið í góðri trú um sannleiksgildi fréttaflutningsins og mátt vera það, þar sem hún hafi mátt treysta því að um vandaða umfjöllun væri að ræða í samræmi við ritstjórnarstefnu miðlanna, sbr. 24. gr. og 1. mgr. 26. gr. fjölmiðlalaga nr. 38/2011. Í ljós hafi komið að umfjöllun fjölmiðlanna var ekki eins vönduð og vera bar, sbr. dóm Hæstaréttar 26. júní 2018 í máli nr. 729/2017 og afsökunarbeiðni DV, en aðrar fréttir meðal framangreindra fréttanna hafi þó ekki verið dæmdar ómerkar. Telur stefnda þetta ekki breyta því að hún hafi mátt vera í góðri trú á þeim tíma sem ummælin féllu og njóti ummæli hennar því verndar tjáningarfrelsisins. Eigi sjónarmið um góða trú við hvort heldur sem ummælin verði talin til gildisdóma eða þau talin vera staðhæfing um staðreyndir.

Stefnda byggir á því að óheimilt sé að túlka ummæli hennar með þeim hætti sem stefnendur krefjast. Ummælin séu víðtækari en svo að þau varði einvörðungu og

alfarið staðhæfingar um staðreyndir hvað varðar meintar nauðganir og byrlun lyfja sem stefnendur voru sakaðir um. Þegar ummælin eru skoðuð í samhengi blasi við að þau vísi ekki einangrað til umræddra nauðgunarkæra á hendur stefnendum heldur hafi víðtækari skírskotun, þ.e. fjalli um ótilgreinda sakborninga sem fjölmiðlar kváðu lögreglu ekki hafa óskað eftir gæsluvarðhaldi á, þrátt fyrir að fjölmiðlar hefðu fullyrt að viðkomandi hefðu framið alvarleg brot. Hafi samhengi ummælanna þannig verið ótti fjölda kvenna við að ásakanir þeirra um kynferðisbrot yrðu ekki teknar trúanlegar, með alvarlegum afleiðingum.

Nánar tiltekið skýrir stefnda ummæli sín svo:

„Það er ekki krafist gæsluvarðhalds yfir mönnum sem hefur í minnsta kosti tvö mismunandi skipti tekist að nauðga konum. Ekki nóg með að þeir nauðgi þeim heldur gera þeir það kerfisbundið.“

Framangreind ummæli feli að mati stefndu ekki í sér nokkra tilvísun til stefnenda heldur sé um nafnlausa endursögn úr fréttum að ræða.

„Í bæði skiptin var bekkjarskemmtun hjá HR, í að minnsta kosti öðru tilfellinu var stúlkunni byrjað ólyfjan. Þeir taka þær heim í íbúð til sín og þetta var gert í einhvers konar samstarfi. Planað á milli þessara tveggja manna.“

Stefnda telur að það sama eigi við um þessi ummæli, sem séu algjör endursögn úr fréttum Fréttablaðsins og Vísis.

„Að mér skilst var komið í veg fyrir þriðju nauðgunina.“

Stefnda telur að hið sama eigi við um þessi ummæli, sem séu augljóslega endursögn á frétt Hringbrautar sem birst hafði nokkrum klukkustundum áður en viðtalið við stefndu átti sér stað, auk þess sem stefnda hafi slegið varnagla við sannleiksgildi ummælanna.

„Þetta eru tveir menn sem hafa í að minnsta kosti tvö skipti tekist að nauðga, í eitt skipti var komið í veg fyrir nauðgunina, við vitum ekki hvað hefur gerst áður og þessir menn eru látnir lausir.“

Stefnda vísar til þess að ummæli þessu séu einnig ónafngreind endursögn á framangreindum fréttum sem stefnda hafi verið í góðri trú um að væru réttar. Þá byggir stefnda einnig á vísireglum Mannréttindadómstóls Evrópu um vernd ummæla sem teljast vera tilvísun eða endurtekning á orðrómi.

Þá vísar stefnda til þess að á henni hvíli engar sérstakar rannsóknarskyldur né sönnunarbyrði hvað varðar sannleiksgildi ummælanna. Að auki telur stefnda sig hafa slegið nægilega varnagla við ummæli sín, þ.e. að hún vísi til þess að upplýsingar sínar

komi úr fréttum. Tilvísanir til fréttu komi enn skýrar fram í endurriti af sjálfu viðtalinu þar sem stefnda vísaði til fréttu frá morgni 9. nóvember 2015 og nefndi fjölmiðlana Stundina og Hringbraut sérstaklega.

Stefnda byggir á því að ummælin skuli skoðast í samhengi í margþættum skilningi. Í fyrsta lagi þurfi að meta ummælin í samhengi við þá frétt sem þau voru hluti af. Í öðru lagi í samhengi við sjálft viðtalið við stefndu í heild sinni. Í þriðja lagi við þann fréttuflutning sem hafði þegar átt sér stað á tíma viðtalsins við stefndu. Í fjórða lagi í samhengi við þá umræðu sem átti sér stað í Facebook-hópum og á öðrum samfélagsmiðlum á tíma fréttarinnar. Í fimmta lagi í samhengi við áralanga opinbera þjóðfélagsumræðu um konur, kynfrelsi kvenna og minnihlutahópa í þjóðfélaginu. Með vísan til dómafordæma MDE verði engin ummæli í meiðyrðamálum metin án víðtækara samhengis.

Stefnda byggir á því að ummælin og það samhengi sem þau voru sett fram í séu umræða um almannahagsmuni og þjóðfélagsleg málefni og njóti sérstakrar verndar. Ummælin eigi fullt erindi til almennings og óheimilt sé að takmarka slíka tjáningu.

Stefnda vísar til þess að tilgangur og megininntak ummælanna og umræðunnar sem ummælin voru liður í hafi verið að vekja athygli á nánar tilgreindum þáttum í þjóðfélagsumræðunni og samfélaginu. Stefnda hafi ekki verið upphafsmaður þeirrar umræðu og einungis ein af fjöldamörgum einstaklingum sem þátt tóku í umræðunni á umræddum tíma og hafi tekið takmarkaðan þátt í henni, þ.e. einkum varðandi sjálf mótmælin. Í ummælunum felist ekki bein staðhæfing um að stefnendur hafi nauðgað kærendum eða öðrum, byrjað ólyfjan eða ætlað að nauðga fleiri aðilum, enda hafi ummælin ekki verið orðuð með slíkum hætti.

Stefnda byggir á því að í ummælum hennar felist ályktanir og gildisdómar. Slíkri tjáningu beri að veita sérstaka vernd. Þá beri að meta ummælin sérstaklega sem gildisdóm og/eða sem ályktanir með vísan til fréttuflutnings af málinu. Vísar stefnda um þetta nánar til Hrd. í máli nr. 729/2017.

Stefnda heldur því fram að almenn textaskýring leiði ekki til annarrar niðurstöðu en að þarna sé um að ræða lýsingu á að kynferðisbroti, tilraun til slíkra brota og að byrlun hafi átt sér stað. Endursögn á slíkum fullyrðingum fjölmiðla feli í sér gildisdóm, sem njóti sérstakrar verndar. Engu breyti að fréttuflutningurinn hafi reynst vera ónákvæmur.

Þá byggir stefnda á því að hafa beri í huga að Landpósturinn hafi sérstaklega litla dreifingu, en vefsíðan sé ekki fjölmiðill sem rekinn sé í hagnaðarskyni heldur skólaverkefni í Háskólanum á Akureyri.

Stefnda vísar til þess að óumdeilt sé að stefnendur hafi verið andlag a.m.k. tveggja lögreglurannsókna á því sem fjölmiðar höfðu lýst, þótt rannsóknirnar hafi síðar verið felldar niður og þótt ónákvæmni hafi gætt í skrifum fjölmiðla. Á slíkri ónákvæmni tiltekinna fjölmiðla beri stefnda enga ábyrgð og hún gegni engum skyldum í því sambandi lögum og dómaframkvæmd samkvæmt. Stefnda mótmælir jafnframt sérstaklega þeirri málsástæðu stefnenda að hún hafi svipt þá réttinum til að teljast saklausir uns sekt sannast, sbr. 2. mgr. 70. gr. stjkskr. og 2. mgr. 6. gr. MSE. Endursögn stefndu af fréttum fjölmiðla hafi ekki haft áhrif á þann rétt stefnenda. Sömuleiðis mótmælir stefnda þeirri málsástæðu að umstefnd ummæli hennar séu ósönn, óviðurkvæmileg, tilhæfulaus, smekklaus og til þess fallin að sverta stefnendur. Ummæli stefndu hafi verið rétt endursögn úr fjölmiðlaumfjöllun þess tíma þegar ummælin voru látin falla, stefnda hafi ekki nafngreint stefnendur, ummælin hafi verið þáttur í mikilvægri og háværrri þjóðfélagsumræðu um kynferðisbrot og stefnendur verið til rannsóknar hjá lögreglu á tíma ummælanna. Stefnda hafi haft næga fyrirvara á tjáningu sinni. Þá hafi stefnda verið í góðri trú um sannleiksgildi ummælanna sem og um sannleiksgildi og réttmæti frétttaflutningsins sem ummælin voru endursögn á. Þá mótmælir stefnda heimfærslu stefnenda á ummælum hennar til refsíákvæða, „bæði efnislega og siðferðilega“, þar sem verknaðarlýsing téðra ákvæða eigi ekki við um háttsemi stefndu en einnig með vísan til þess að tímafrestur stefnenda til að höfða einkarefsimál sé liðinn. Að lokum mótmælir stefnda því sem ósönnuðu og röngu að ummæli hennar hafi leitt til þess að nöfnum og myndum af stefnendum hafi verið dreift á samfélagsmiðlum. Stefnda telur ábyrgð á slíku liggja hjá öðrum og telur rangt að hún hafi átt þátt í slíkri myndbirtingu eða nafngreiningu, þar sem hún hafi þvert á móti gætt þess að taka ekki þátt í slíku. Mynd- og nafnbirtingar hafi komið fram áður en viðtalið við stefndu birtist og kveðst stefnda ekki hafa vitað hverjir stefnendur voru fyrir en hún fékk kröfubréf þeirra í hendur vorið 2016.

Krafa stefndu um sýknu af kröfu stefnenda um miskabætur er reist á sömu sjónarmiðum og að framan eru rakin. Telur stefnda að skilyrðum almennu skaðabótareglunnar eða 26. gr. skaðabótalaga sé ekki fullnægt og að ströng skilyrði ákvæðisins, þ.m.t. ströng saknæmisskilyrði, séu ekki uppfyllt í málinu og stefnendur hafi ekki sýnt fram á annað.

Á því er byggt að hafi stefnendur orðið fyrir mannorðstjóni þá hafi aðrir en stefnda valdið því, e.t.v. blaðamenn fjölmiðla sem þegar hefur verið dæmt um að hafi farið út fyrir meðalhóf og hafa verið dæmdir til að greiða stefnendum bætur og aðrir blaðamenn fjölmiðils sem hefur fallist á bótaskyldu vegna málsins. Ummæli stefndu byggist alfarið á opinberri umfjöllun fjölmiðla, en endursögn úr fjölmiðlum feli ávallt í sér heimila tjáningu. Þá sé fjárhæð krafna stefnenda í engu samræmi við fjárhæð dæmdra miskabóta í dómaframkvæmd.

Þá mótmælir stefnda því að ummæli hennar hafi valdið töfum á námi, atvinnumissi og andlegum þjáningum stefnenda, þar sem slíkt sé ósannað og þar sem fyrir liggi að annar stefndu fór í leyfi frá skóla sínum og hinum var vikið úr starfi sínu áður en stefnda átti nokkra aðkomu að málinu. Jafnframt er því mótmælt að stefnda hafi valdið því að stefnendur hafi hrökklast úr landi. Mótmælaviðburðurinn og viðtalið við stefndu hafi hvort tveggja verið birt eftir að fréttir höfðu verið fluttar af því að stefnendur væru farnir úr landi, sbr. einnig Twitter-færslu frá öðrum stefnenda. Þá hafi lögmaður stefnenda á sínum tíma fullyrt að tilefni ferða stefnenda til útlanda væri að þeir væru að fara í frí og að þeir myndu koma aftur til landsins.

Þáttur stefndu hafi einkum falist í almenntri, heimilli og verndaðri þátttöku í umræðum um kynferðisbrot sem þjóðfélagslega mikilvægu málefni. Stefnda hafi gætt hófs í umfjöllun sinni. Hafi stefnendur orðið fyrir miskatjóni sé slíkri kröfu ekki réttilega beint að stefndu enda hafi dreifing á persónuupplýsingum um stefnendur einkum farið fram á öðrum vettvangi. Þá telur stefnda að stefnendur hafi að hluta til stuðlað sjálfir að dreifingu ummælanna, t.d. með því að heimila að lögmaður þeirra tjáði sig ítrekað um mál þetta í fjölmiðlum.

Fjárhæð miskabótakröfu stefnenda er sérstaklega mótmælt sem of hárrí og ekki í samræmi við dómafordæmi.

Stefnda telur stefnendum ekki kleift að krefjast dráttarvaxta frá því mánuði eftir að þeir sendu kröfubréf sitt, annars vegar þar sem kröfubréfið uppfylli ekki skilyrði 9. gr. vaxtalaga nr. 38/2001 um fullnægjandi upplýsingar til að meta tjónsatvik og fjárhæð bóta, m.a. þar sem bréfið hafi geymt staðreyndavillur og einnig þar sem ósanngjarnt sé að stefnendur njóti hærri dráttarvaxta af kröfu sinni af því að þeir hafi látið hjá líða að höfða málið í tvö og hálf ár frá kröfubréfi þeirra, en það samrýmist ekki viðvörun þeirra í bréfinu um tafarlausa málshöfðun. Byggir stefnda á því að ef fallist verður á kröfu stefnenda skuli hún bera dráttarvexti frá þingfestingardegi.

Málkostnaðarkröfu stefnenda er sérstaklega mótmælt. Frétt sú sem mál þetta snýst um birtist fyrir þremur árum og með málssókn sinni viðhaldi stefnendur sjálfir umfjöllun um mál sitt, en stefnda telur að þeim megi vera ljóst að henni hafi verið heimilt að endursegja fréttir fjölmiðla.

IV.

Í 235. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 er kveðið á um að drótti maður að öðrum manni einhverju því sem verða myndi virðingu hans til hnekkis, eða beri slíka aðdróttun út, þá varði það sektum eða fangelsi allt að einu ári. Í 1. mgr. 236. gr. sömu laga er mælt fyrir um að sé ærumeiðandi aðdróttun höfð í frammi eða borin út gegn betri vitund, þá varði það fangelsi allt að tveimur árum. Í 2. mgr. ákvæðisins er kveðið á um að sé aðdróttun birt eða borin út opinberlega, enda þótt sakaráberi hafi ekki haft sennilega ástæðu til að halda hana rétta, þá varði það sektum eða fangelsi allt að einu ári. Þá kemur fram í 1. mgr. 241. gr. laganna að óviðurkvæmileg ummæli megi dæma ómerk í meiðyrðamáli, krefjist sá sem misgert var við þess. Í b-lið 1. mgr. 26. gr. skaðabótalaga nr. 26/1993 er mælt fyrir um að heimilt sé að láta þann sem ábyrgð beri á ólögmatrí meingerð gegn frelsi, friði, æru eða persónu annars manns greiða miskabætur til þess sem misgert var við.

Í 1. mgr. 73. gr. stjórnarskrárinnar kemur fram að allir séu frjálssir skoðana sinna og sannfæringar. Þá er mælt fyrir um það í 2. gr. að hver maður eigi rétt á að láta í ljós hugsanir sínar en hann verði að ábyrgjast þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar sambærilegar tálmanir á tjáningarfrelsi megi aldrei í lög leiða. Samkvæmt 3. mgr. ákvæðisins má aðeins setja tjáningarfrelsi skorður með lögum í þágu allsherjarreglu eða öryggis ríkisins, til verndar heilsu eða siðgæði manna vegna réttinda eða mannorðs annarra, enda teljist þær nauðsynlegar og samrýmist lýðræðishefðum. Þannig er ljóst að tjáningarfrelsisákvæði stjórnarskrárinnar verndar einhver mikilvægustu réttindi manna og brýnt er að allar takmarkanir á því eigi sér skýra stoð í settum lögum og alþjóðlegum mannréttindasáttmálum sem Ísland hefur gengist undir. Skýra ber ákvæði XXV. kafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940 um ærumeiðingar og brot gegn friðhelgi einkalífs með hliðsjón af þessu. Af því leiðir að játa ber borgurunum ríkt svigrúm til tjáningar. Þótt ákvæði 1. mgr. 73. gr. stjórnarskrárinnar miði að því að vernda opna þjóðfélagslega umræðu þarf engu að síður að gæta að 3. mgr. sömu greinar, um þær takmarkanir sem lög mega setja tjáningarfrelsinu, og eiga sér meðal annars stoð í 71. gr. stjórnarskrárinnar um friðhelgi einkalífs. Þar sem andstæðir hagsmunir tjáningarfrelsis og verndar einkalífs vegast á er brýnt að sérhver

maður gæti hófs og ábyrgðar í orðum sínum. Að öðrum kosti er grafið undan lýðræðislegum undirstöðum og mannréttindum, þar á meðal friðhelgi einkalífs og tjáningarfrelsinu sjálfu.

Fyrir liggur að lagðar voru fram kærur til lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu á hendur stefnendum málsins haustið 2015 fyrir nauðgun. Jafnframt liggur fyrir að málin voru felld niður í febrúar árið eftir hjá embætti héraðssaksóknara með vísan til 145. gr. laga nr. 88/2008 um meðferð sakamála þar sem rannsóknargögn þóttu ekki sýna fram á að það sem fram væri komið í málunum væri nægilegt eða líklegt til sakfellis. Eins og nánar verður gerð grein fyrir hér á eftir var mikið fjallað um málið í fjölmiðlum í nóvembermánuði 2015. Jafnframt liggur fyrir að boðað var til mótmæla fyrir framan lögreglustöðina við Hverfisgötu þann 9. nóvember sama ár, meðal annars til að mótmæla því að ekki hefði verið farið fram á gæsluvarðhald yfir stefnendum vegna ætlaðra brota þeirra.

Sér til varnar hefur stefnda skírskotað til þess að alls höfðu minnst 35 fréttir þegar birst um málið áður en fréttin með viðtali við stefndu var birt. Hefur stefnda í því samhengi lagt fram afrit af frásögnum ýmissa fjölmiðla af ætlaðri háttsemi stefnenda. Gögn málsins bera sannarlega vott um mikla fjölmiðlaumfjöllun í nóvembermánuði 2015 um ætluð kynferðisbrot stefnenda. Fréttaflutningur af þessum málum gekk fjöllunum hærra þessa daga og sem dæmi má nefna að 9. nóvember 2015 birti Fréttablaðið frétt sem þessu tengdist á forsíðu undir fyrirsögninni „Íbúð í Hlíðunum var útbúin til nauðgana“. Undirfyrirsögn var svohljóðandi: „Tveir karlar, grunaðir um hrottaleg kynferðisbrot, ganga lausir. Málið er í rannsókn.“. Sama morgun birti fréttamiðillinn Stundin frétt undir fyrirsögninni „Meintum nauðgurum sleppt: „Ber ekki að taka öryggi íslenskra kvenna alvarlega?“, og fréttamiðilinn Hringbraut birti frétt undir fyrirsögninni: „Komið í veg fyrir þriðju nauðgunina?“ sem tengd var sömu lögreglurannsóknunum.

Auk áður nefndra dæma má nefna frétt DV 4. nóvember 2015 með fyrirsögninni: „Nemandi í HR sagður hafa nauðgað tveimur skólasystur sínum“, frétt Nútímans sama dag með fyrirsögninni „Nemandi í Háskólanum í Reykjavík grunaður um nauðgun á bekkjarskemmtun skólans“, frétt Vísis sama dag þar sem fram kom að lögreglan á höfuðborgarsvæðinu hefði til rannsóknar gróf kynferðisbrot „sem nemandi við Háskólann í Reykjavík á að hafa framið gegn tveimur konum, sem eru samnemendur hans“, frétt Vísis 5. nóvember 2015 sem hófst með þeim orðum að tvær kærur hefðu verið lagðar fram í nauðgunarmáli því sem Fréttablaðið hafði fjallað um

daginn áður. Í sömu frétt kom fram að tveir karlmenn væru grunaðir um að hafa byrjað konu ólyfjan og eiturlyf og beitt hana „kynferðislegu og öðru líkamlegu ofbeldi“ og að málið væri til rannsóknar hjá lögreglu. Í frétt Nútímans 5. nóvember 2015 var sagt frá því að tvær kærur hefðu verið lagðar fram „í nauðgunarmáli HR og að tveir menn væru grunaðir“. Sama dag birti RÚV frétt þess efnis að lögreglan hefði „tvö aðskilin kynferðisbrotamál“ til rannsóknar og að rannsókn lögreglu miðaði vel. Þennan sama dag, 5. nóvember 2019, birti Hringbraut frétt með tilvitnun til ónafngreinds nemanda við Háskólann í Reykjavík, en í fyrirsögn kom fram að „grunur“ [væri] um viðurstyggilegan brotavilja“ og að málin væru í rannsókn. Sama dag greindi Vísir frá því í fyrirsögn að „meintur nauðgari“ hefði verið sendur í leyfi. Vísir birti grein um málið 9. nóvember 2015 undir fyrirsögninni „Íbúðin búin tækjum til ofbeldisiðkunar“ og í undirfyrirsögn sagði orðrétt: „Rannsókn lögreglu beinist að íbúð í Hlíðunum – Fundu svipur, reipi og keðjur – Grunaðir um að hafa notað hanka til að hengja upp annað fórnarlambið“. DV birti 9. nóvember 2015 Facebook-færslu Þórdísar Elvu Þorvaldsdóttur um málið þar sem spurt var: „Hvað í þessu máli útskýrir hvers vegna þessir menn eru ekki í gæsluvarðhaldi?“. Stundin birti umfjöllun um þetta sama mál 9. nóvember 2015 með eftirfarandi fyrirsögn: „Meintum nauðgurum sleppt: Ber ekki að taka öryggi íslenskra kvenna alvarlega?“ Var þar að finna viðtal við Árna Þór Sigmundsson, yfirlögregluþjón hjá kynferðisbrotadeild lögreglunnar, þar sem vitnað var orðrétt til Árna með svofelldum hætti: „Þeir voru í haldi í tæpan sólarhring og það lágu fyrir öll gögn. Það var ekki talin þörf á rannsóknargæslu“. Í umfjöllun blaðsins kemur fram að blaðamaður hafi spurt hvort það hefði ekki verið talið þjóna almannahagsmunum að úrskurða mennina í gæsluvarðhald. Því hafi Árne Þór svarað neitandi og bætt við að ákvörðun um slíkt væri tekin hjá ákærusviði lögreglunnar. Í umfjöllun Vísis sem birt var 9. nóvember 2015 kom fram í fyrirsögn að ekki hefði þótt ástæða til að fara fram á gæsluvarðhald yfir sakborningum og í meginmáli umfjöllunarinnar var vitnað til samtals við áðurnefndan lögreglumann, Árna Þór Sigmundsson, þar sem fram kom að ekki hefðu verið forsendur fyrir því „að úrskurða mennina tvo sem grunaðir eru um nauðgun í Hlíðahverfinu í gæsluvarðhald“ en haft var eftir Árna að mennirnir hefðu verið „í haldi lögreglu í sólarhring á meðan frumrannsókn málanna fór fram“. Þá segir í umfjöllun blaðsins að málið hafi verið „metið af fulltrúum ákærusviðs lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu í samræmi við framvindu rannsóknarinnar og var það metið svo að ekki væri hægt að úrskurða sakborningana í gæsluvarðhald úr frá rannsóknarhagsmunum eða

almannahagsmunum“. Mennirnir væru þó enn með stöðu sakborninga. Af hálfu stefndu hefur verið talin ástæða til að leggja fram viðtal blaðamanns Vísis við Guðrúnu Jónsdóttur, talskonu Stígamóta, sem birtist á Vísi 9. nóvember 2015, þar sem Guðrún kveðst vilja byrja á að taka fram að hún viti ekki hvað sé rétt í málinu en bætir svo við: „ef það er rétt sem ég les um að þarna sé um að ræða hópnauðgun, lyfjanauðgun og raðnauðgun þá gerast málin ekki mikið alvarlegri“. DV birti enn umfjöllun um málið 9. nóvember 2015, nú undir fyrirsögninni „Hryllingur í Hlíðunum: Twitter aðgangur lögreglunnar logar“ en í undirfyrirsögn er sagt að landsmenn krefjist „skýringa á því hvers vegna grunaðir raðnauðgarar gangi lausir“. Sama dag birtist á Hringbraut umfjöllun um málið undir fyrirsögninni: „Nemendur HR halda fram að skólinn hafi reynt að þagga kynferðisbrot: Komið í veg fyrir þriðju nauðgunina?“ Umfjöllun vefmiðilsins hefst svo með eftirfarandi orðum: „Sú saga gengur meðal nemenda Háskólans í Reykjavík að mennirnir sem grunaðir eru um að hafa nauðgað tveimur konum hafi haft fleiri fólksuverk í hyggju. Naumlega hafi verið komið í veg fyrir þriðju nauðgunina. Í báðum tilvikum séu fórnarlömbin namar við HR.“ Að síðustu má nefna umfjöllun sem birtist á vef RÚV 9. nóvember 2015, þar sem greint er frá því að hart sé sótt að lögreglu á samfélagsmiðlum en „fjöldi fólks [sendi] lögreglu tóninn“ á samfélagsmiðlum. Í dæmaskyni vitnar fjölmiðillinn til ummæla sem nokkrir þjóðþekktir einstaklingar hafi látið falla undir „#almannahagsmunir“ á Twitter, meðal annars fjölmiðlamaður sem spurði „@logreglan Einhver séns á að hann kippi þessum nauðgurum sem þið slepptuð uppí ef þið rekist á þá?“ og tónlistarmaður sem tjáði sig um málið með svofelldum hætti: „Hérna ef tveir menn hefðu frelsissvipt tvo gæja á tveimur vikum og handrukkað þá, þá væru þeir í gæsluvarðhaldi right?“ Síðar þennan sama dag birtust á vefmiðlum óstaðfestar fregnir af því að mennirnir sem sagðir voru grunaðir um að hafa gerst sekir um nauðgun væru hugsanlega lausir úr haldi. Í frétt RÚV 9. nóvember kom fram að lögreglan hygðist ræða, í hádeginu þann dag, „hvort rétt hafi verið staðið að rannsókn á kynferðisbrotamáli þar sem tvær konur hafa lagt fram kæru á hendur tveimur mönnum“. Fréttin er endursögn á því sem áður hafði komið fram um málið og lýkur umfjölluninni með eftirfarandi orðum: „Samkvæmt heimildum fréttastofu telur lögregla ólíklegt að dómstólar hefðu samþykkt kröfu um gæsluvarðhald yfir mönnum.“ Þessi frétt var endurunnin af DV síðar þennan sama dag, auk þess sem vefmiðillinn Nútíminn birti nokkur efnisatriði úr ákvæðum laga nr. 88/2008 undir eftirfarandi fyrirsögn: „Við skoðuðum lögin um gæsluvarðhald og þau eru skýr“. Í

undirfyrirsögn sagði svo: „Lögreglan gat hæglega farið fram á gæsluvarðhald samkvæmt lögum ...“

Allt framangreint er rakið hér svo að unnt sé að skoða ummæli stefndu, sem henni er stefnt fyrir í máli þessu, í samhengi við þá umræðu sem fram hafði farið um málið í aðdraganda þess að hún lét ummæli sín falla. Þetta skiptir máli við úrlausn á því hvort stefnda telst með ummælum sínum hafa vegið að mannorði stefnenda með ólögmætum hætti. Taka þarf afstöðu til þess á hvaða hátt hin umdeildu ummæli voru sett fram, hvað fyrir liggur um sannleiksgildi þeirra og hvaða gildi þau höfðu fyrir opinbera umræðu.

Þegar horft er á fréttáflutninginn úr fjarlægð þess tíma sem liðinn er má sjá hvernig fjölmiðlar vitnuðu hver til annars, oft með litlu viðbótarframlagi. Af umfjöllun fjölmiðla mögnuðust umræður um málið og þær umræður urðu fjölmiðlum svo sjálfstætt tilefni til áframhaldandi „fréttáflutnings“ af málinu. Í því tilviki sem hér er ræðir spunnust af þessu æsifréttir um atburði sem rannsókn lögreglu leiddi í ljós að höfðu ekki gerst, en engin saknæm háttsemi fannst hjá stefndum. Er því ekki ofsagt að það írafár sem einkenndi almenna umfjöllun um málið hafi verið á kostnað ábyrgðar, greiningar og yfirvegunar. Með því að hvorki fréttáflutningurinn né fullyrðingar stefndu voru byggðar á raunsönnum staðreyndum getur dómurinn ekki fallist á það að þáttur stefndu hafi einkum falist í almennri, heimilli og verndaðri þátttöku í umræðum um kynferðisbrot. Þótt kynferðisbrot séu að sönnu grafalvarlegt þjóf félagsmein hefur stefnda ekki sýnt fram á að rökbundin nauðsyn hafi staðið til þess að hún orðaði umstefnd ummæli sín með þeim hætti sem raun bar vitni. Þá ber í ljósi allra atvika málsins að hafna málsástæðum stefndu sem lúta að því að hún hafi gætt meðalhófs í ummælum sínum.

Með skírskotun til málsatvika og málflutnings stefndu skal tekið fram að í réttarríki ber við það að miða að lagaleg hugtök á borð við almannahagsmuni séu skilgreind út frá hlutlægum forsendum, en ekki huglægum og persónubundnum eins og gefið var til kynna í fyrirsögninni „Ekki mínir almannahagsmunir“ sem stefnda vísaði til í tjáningu sinni um málefni stefnenda. Ef leggja ætti viðmið af síðastgreindri ætt til grundvallar lögum og lagaframkvæmd yrði útkoman lögleysa, stjórnleysi og upplausn. Réttarríkishugsjónin mótaðist einmitt sem svar við slíku ástandi. Þannig miðar réttarríkið að því að stjórnað sé með lögum en ekki með hnefarétti og geðþótta. Þótt deila megi um hvernig afmarka megi ytri mörk almannahagsmuna, t.d. í efnahagslegu tilliti, getur kjarni þess hugtaks ekki talist afstæður, þar sem ljóst er að

almeningur hefur ríka hagsmuni af því að réttarríkið standi undir nafni með því að halda uppi lögum sem eru skýr og skiljanleg, framvirk en ekki afturvirk, sem ná jafnt til allra og verða til með stjórnskipulega viðurkenndum hætti. Um það verður með öðrum orðum ekki deilt að það telst til almannahagsmuna að menn njóti friðar, þ.m.t. friðhelgis einkalífs, og hafi lög hver við annan. Þótt viðurkennt sé að lögin eigi rætur að rekja til almennings, þjóðar og kjósenda, þá jafngildir það ekki því að almennum borgurum leyfist að taka lögin í sínar hendur, hvorki með því að setja reglur, framfylgja þeim sjálfir né fella dóma um sekt eða sýknu. Ef hafna ætti þessu og selja hverjum og einum sjálfðæmi í þessum efnunum molnar réttarríkið innanfrá samhliða því að borgararnir verða ofurseldir duttlungum þeirra sem best gengur að sölsa undir sig áhrif og völd. Á þennan hátt plægir afstæðishyggja jarðveg harðstjórnar og kúgunar, þar sem æðstu hugsjónum réttarríkisins, á borð við einstaklingsfrelsi og mannréttindi, er vikið til hliðar í þágu gerræðis. Hér kristallast nauðsyn þess að borgararnir gangi ekki svo í langt í einstaklingsbundinni eða dilkakenndri sérhyggju að þeir slíti í sundur lögin og þar með friðinn. Íslenskur réttur hefur frá örófi byggst á þeirri grundvallarforsendu að ein lög gildi um alla íbúa landsins. Í þessu skyni hefur með stjórnslögum verið komið á fót sérstökum stofnunum sem fara með handhöfn ríkisvalds, þ.e. löggjafarvald, dómvald og framkvæmdarvald. Samkvæmt stjórnarskrá Lýðveldisins nr. 33/1944 er þessum þremur valdþáttum falið það stjórnskipulega hlutverk að tempra vald hvers annars. Segja má að það sé augljós þáttur í því sem fyrr var nefnt, þ.e. að koma í veg fyrir hvers kyns ofríki. Að því sögðu er jafnframt mikilvægt í lýðræðisríki að fjölmiðlar og almenningur veiti handhöfum opinbers valds nauðsynlegt aðhald. Það gera menn með málefnalegri gagnrýni, sem grundvölluð er á staðreyndum og haldföstum rökum sem reist eru á traustum grunni. Í því ljósi blasir við að ómálefnaleg rök, dylgjur, sögusagnir, múgæsing og lýðskrum á ekki erindi inn í slíka umræðu og er ekki verndað af tjáningarfrelsisákvæðum stjórnarskrár og mannréttindasáttmála. Val fjölmiðla á fréttæfni og eftir atvikum ófagleg umfjöllun þeirra, sbr. dóm Hæstaréttar Íslands í máli nr. 729/2017, réttlætir ekki sjálfkrafa að slíkt efni sé gagnrýnislaust notað sem brenni til að vekja upp „reiði á samfélagsmiðlum“ sem í því tilviki sem hér um ræðir beindist gegn persónum stefnenda, eins og rakið er í þessum dómi Hæstaréttar.

Síðastgreindar undirstöður lýðræðis- og réttarríkis grundvallast á þeirri meginhugmynd að framangreind sjónarmið um jafnræði fyrir lögnum og almenn mannréttindi taki til allra manna, án manngreinarálits og án undantekninga. Stefnda

hefur frá upphafi skírskotað beint og óbeint til þess að að hún hafi talað sem fulltrúi mannréttinda. Með hliðsjón af öllu því sem fram hefur komið undir rekstri málsins verður ekki talið að stefnda njóti á einhvern hátt sérstöðu sem veitt geti henni aukið rými til tjáningar. Það eitt að draga fána mannréttinda að húni heimilar ekki þeim sem það gera að brjóta gegn mannréttindum annarra. Hefur stefnda heldur ekki bent á nein ákvæði laga sem stutt gætu slíkt misræmi í málflutningi. Þá verður með vísan til alls framanritaðs heldur ekki fallist á þær varnir stefndu að henni megi teljast hafa verið heimilt að viðhafa þau orð sem hún gerði með vísan til fjölmiðlaumfjöllunar eða „umræðunnar“ að öðru leyti, enda hefur stefnda ekki getað bent á neitt í almennum fréttáflutningi sem gefið gat henni réttmætt tilefni til að setja hin umstefndu ummæli fram með þeim fyrirvaralausum hætti sem hún kaus að gera. Í því samhengi hefur dómurinn enn fremur horft til þess að stefnda hefur engin frambærileg rök fært fyrir því að hún hafi slegið nægilega varnagla við ummæli sín. Þrátt fyrir áskoranir dómara var við munnlegan málflutning ekki bent á nein viðhlítandi gögn sem gefið stefndu tilefni til svo afdráttarlausra ummæla. Þar af leiðandi verður ekki á það fallist að hún hafi með ógagnrýnum hætti mátt ganga út frá því að stefnendur hefðu gerst sekir um refsivert athæfi. Verður í því sambandi ekki talið að afgerandi máli skipti hve mikla útbreiðslu fjölmiðillinn sem birti ummælin taldist hafa. Þá verður ekki á það fallist með stefndu að ummæli hennar varði einungis staðhæfingar um staðreyndir, enda leiddi lögreglurannsókn sem fyrir segir ekki í ljós saknæma háttsemi af stefnenda hálfu. Á sömu forsendum ber að hafna vörnum stefndu er lúta að því að ummæli hennar hafi aðeins falið í sér endursögn fréttu af málefnum stefnenda.

Undir rekstri málsins hefur stefnda byggt á því að hún beri engar rannsóknarskyldur né sönnunarbyrði hvað varði sannleiksgildi hinna umstefndu ummæla. Eins og til háttar í máli þessu ber að hafna þessum vörnum stefndu, sbr. ákvæði 2. mgr. 73. gr. stjórnarskrárinnar um ábyrgð manna á eigin orðum og þeirrar frumforsendu íslensks réttar að sérhver fullveðja maður beiti dómgreind sinni og rökhugsun á þann hátt að öðrum sé ekki valdið tjóni að nauðsynjalausu. Að baki stendur einn mikilvægasti hornsteinn mannréttindasáttmála og stjórnarskrárvarinna mannréttinda, sem er mannúð, en hugtakið skírskotar til mildi og miskunnsemi. Í þessu felst nánar sú gagnkvæma grundvallarskuldbinding réttarríkis við borgarana og borgaranna við réttarríkið að engum manni skuli fórnað í þágu málstaðar. Stefnda er ekki ein um það að telja sig hafa fundið göfugan málstað til að verja. Það eitt fær þó ekki réttlætt þau ummæli sem hún lét falla um stefnendur þessa máls. Telst hún í þessu

ljósi ekki hafa fært fram haldbær rök fyrir því að hin umstefndu ummæli hennar séu innan marka lögvarins tjáningarfrelsis hennar. Með því að stefnda hefur samkvæmt framanskráðu ekki getað réttlætt ummæli sín eða samræmt þær þversagnir sem sértæk sýn hennar á mannréttindi hefur leitt af sér verður fallist á kröfur stefnenda um ómerkingu hinna umstefndu ummæla.

Þegar stefnda lét hin umstefndu ummæli falla var lögreglurannsókn enn ólokið og því bæði ótímabært og óvarlegt að setja ummælin fram með þeim fyrirvaralausum hætti sem gert var.

Að öllu framangreindu virtu verður á það fallist með stefndum að ummæli stefndu sem krafist er ómerkingar á í máli þessu hafi falið í sér staðhæfingar um staðreyndir en ekki gildisdóma og þar með ærumeiðandi aðdróttanir um að stefnendur hefðu gerst sekir um alvarlega refsiverða háttsemi samkvæmt 235. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, án þess að tekið væri tillit til þess að rannsókn málsins stóð enn yfir hjá lögreglu og var ekki til lykta leidd. Í ljósi málaloka hjá lögreglu þykir því ekki vera efni til annars en að verða við ómerkingarkröfu stefnenda hvað þessi ummæli varðar, sbr. 241. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Í samræmi við framangreint teljast stefnendur eiga rétt á miskabótum samkvæmt b-lið 1. mgr. 26. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 úr hendi stefndu vegna hinna ærumeiðandi aðdróttana sem í hinum ómerktu ummælum felast. Við ákvörðun fjárhæðar bótanna er óhjákvæmilegt að líta til alvarleika þeirra staðhæfinga sem stefnda lét hafa eftir sér í títtnefndu viðtali, þar sem stefnendur voru bornir þungum sökum, en fyrir liggur að þegar viðtalið birtist höfðu þeir þegar verið nafngreindir á samfélagsmiðlum. Með skírskotun til dóms Hæstaréttar Íslands 26. júní 2017 í máli nr. 729/2017 verður lagt til grundvallar að stefnda hafi með ummælum sínum gengið of nærri stefndum og valdið þeim skaða með því að virða ekki friðhelgi einkalífs þeirra eins og áskilið er í 26. gr. laga nr. 38/2001 um fjölmiðla, sbr. 71. gr. stjórnarskrárinnar. Með hliðsjón af öllu framangreindu þykja miskabætur til stefnenda hæfilega ákveðnar þannig að stefnda, D, greiði hvorum stefnanda um sig, 220.000 krónur, allt með nánar tilgreindum vöxtum svo sem greinir í dómsorði.

Stefndum var, með bréfi dómismálaráðuneytisins 9. apríl 2019, veitt gjafsókn til þess að reka þetta mál fyrir héraðsdómi. Eftir úrslitum málsins og með vísan til 1. mgr. 130. gr. laga, nr. 91/1991, um meðferð einkamála, verður stefndu gert að greiða málskostnað, sem renni í ríkissjóð. Allur gjafsóknarkostnaður stefnenda, þar með talin málflytningaþóknun lögmanns þeirra, Vilhjálms H. Vilhjálmssonar, sem ákveðin er

samkvæmt 2. mgr. 127. gr. laga um meðferð einkamála, 600.000 krónur að meðtöldum virðisaukaskatti, greiðist úr ríkissjóði. Við ákvörðun málskostnaðar hefur verið tekið tillit til þess að samhliða máli þessu er rekið annað samkynja mál.

Arnar Þór Jónsson héraðsdómari kveður upp dóm þennan. Gætt hefur verið ákvæða 1. mgr. 115. gr. laga nr. 91/1991.

Dómsorð:

Eftirfarandi ummæli skulu vera dauð og ómerk:

„Það er ekki krafist gæsluvarðhalds yfir mönnum sem hefur í að minnsta kosti tvö mismunandi skipti tekist að nauðga konum.

Ekki nóg með að þeir nauðgi þeim heldur gera þeir það kerfisbundið.

Í bæði skiptin var bekkjarskemmtun hjá HR, í að minnsta kosti öðru tilfallinu var stúlkunni byrjað ólyfjan, þeir taka þær heim í íbúð til sín og þetta var gert í einhvers konar samstarfi. Planað á milli þessara tveggja manna.

Að mér skilst var komið í veg fyrir þriðju nauðgunina.

Þetta eru tveir menn sem hafa í að minnstakosti tvö skipti tekist að nauðga, í eitt skipti var komið í veg fyrir nauðgunina, við vitum ekki hvað hefur gerst áður og þessir menn eru látnir lausir.“

Stefnda, D, greiði hvorum stefnanda um sig, A og B, 220.000 krónur, með vöxtum samkvæmt 1. málslíð 4. gr. laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu frá 9. nóvember 2015 til 27. maí 2016 en með dráttarvöxtum samkvæmt 1. mgr. 6. gr. sömu laga frá þeim degi til greiðsludags.

Stefnda greiði stefnendum 600.000 krónur í málskostnað, sem renni í ríkissjóð.

Málskostnaður stefnenda, 600.000 krónur, sem er málflutningsþóknun lögmanns þeirra, Vilhjálms H. Vilhjálmssonar, greiðist úr ríkissjóði.

Arnar Þór Jónsson.